

4000 var barn

KRIGSSEILER George Hovlantd (f. 1921) er avbildet på omslaget til fotoboken Krigsseilere Å overleve freden

4000 av de norske sjøfolkene i handelsflåten under andre verdenskrig var barn og unge mellom 14 og 18 år.

TEKST

Øystein Helmikstøl

PUBLISERT 4. oktober 2018

I en fotobok om 16 av disse barna og ungdommene som krigen gjorde til krigsseilere, forteller de om livet etter freden.

– Vi valgte å fokusere på tiden etter krigen, på krigsseilernes overgang til hverdagen og møte med omgivelsenes manglende evne, vilje og mulighet til å forstå. Vi valgte denne vinklingen for å si noe om utenforskap også i dagens samfunn. Selv om opplevelsene til krigsseilerne er utrolige, er følelsene de beskriver, gjenkjennelige.

Det forteller forfatter Idunn Sem som i 2015 kom ut med en fotobok om krigsseilere sammen med fotograf Carsten Aniksdal.

4000 av de norske sjøfolkene i handelsflåten under krigen var barn mellom 14 og 18 år, skriver Sem i forordet. Flertallet var ifølge forfatteren kun et par år eldre.

3725 norske sjøfolk mistet livet under krigen, ifølge bekreftede tall som boken viser til. I tillegg omkom 953 utenlandske sjøfolk i den norske handelsflåten, 923 i den norske

marinen og 626 sjøfolk i hjemmeflåten. Tallene viser til bekreftede antall tap av menneskeliv. Det totale antall tap av menneskeliv antas å være større.

I etterordet minner historiker Bjørn Tore Rosendahl om at krigsseilerne rett etter krigen faktisk fikk muntlig anerkjennelse av både kong Haakon og statsminister Einar Gerhardsen. Siden ble det imidlertid stille. Rosendahl trekker også fram en annen gruppe som heller ikke fikk anerkjennelse, selv av sine kolleger i uteflåten: hjemmeseilerne.

Psykiater, psykoanalytiker og professor Sverre Varvin skriver om hva krigsseilerne kan lære oss. Måten krigsveteraner fra Afghanistan, eller flyktninger fra krigsherjede land, blir møtt på, kan være traumatiserende i seg selv, påpeker han. Varvin viser blant annet til en undersøkelse av alvorlig traumatiserte flyktninger under behandling i Norge, som forteller at gjennomsnittstiden før de kom i behandling, var i overkant av 11 år.

Fra boken

Foto: Carsten Aniksdal

Helga (f. 1925) og Søren Brandsnes (f. 1920) giftet seg i 1950, forteller de i fotoboka Krigsseilere. Å overleve krigen av Idunn Sem og fotograf Carsten Aniksdal. Helga ble advart mot å gifte seg med en krigsseiler, men brydde seg ikke. Helga forteller at ektefellen etter krigen var taus til å begynne med. Ti år etter startet marerittene.

Huset deres står i Helgas navn, fordi Søren ikke fikk byggetillatelse. Han hadde vært for lenge ute av landet under krigen og hadde dermed mistet hjemstavnretten, altså en hjemkommune. Søren var en av mange krigsseilere som også måtte legge fram dokumentasjon på god nasjonal holdning under krigen for å få rasjoneringskort.

Søren Brandsnes døde i 2017.

FOTO: Carsten Aniksdal

Ingvald H. Wahl (f. 1920) ble torpedert som 21–22-åring, forteller han. Venstre fotblad ble knust, foten ble brent til midt på låret, og en ryggvirvel sprakk. Men det tok 22 år før han fikk en skikkelig legeundersøkelse. Han har vært sykkelig redd, forteller han, for at noen skulle forstå hvor ille det var med ham etter krigen.

En tanke har plaget ham: Var han for feig til å forlate redningsplanken de tre skipskameratene klamret seg til etter havariet? De hørte godt de andre som ropte på hjelp, men å gi slipp på planken kunne han ikke. Tre skipskamerater lå og hørte at de andre etter hvert ble borte.

Wahl døde i juni.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 56, nummer 10, 2018, side 957-959

TEKST

Øystein Helmikstøl, journalist i Psykologtidsskriftet